

13.09.2017

Oikeusministeriö
oikeusministerio@om.fi

Viite

**STM:N LAUSUNTO; OM; YLEISEN TIETOSUOJA-ASETUKSEN
TÄYTÄNTÖÖNPANORYHMÄ (TATTI) MIETINTÖ JA TYÖRYHMÄN EHDOTUS
HE:KSI UUDEKSI TIETOSUOJALAIKSI**

Sosiaali- ja terveysministeriä kiittää mahdollisuudesta lausua 30.6.2017 yleisen tietosuoja-asetuksen täytäntöönpanotyöryhmän (TATTI) mietinnöstä ja työryhmän ehdotuksesta hallituksen esitykseksi uudeksi tietosuojalaiksi.

1.luku Yleiset säännökset

Yleiset kommentit

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalla käsitellään arkaluonteista, yksityisyyden suojan piirissä olevaa henkilötietoa. Kun henkilötietoja käsitellään, joudutaan jatkossa mahdollisesti soveltamaan rinnan EU:n tietosuoja-asetusta, nyt esitettävää tietosuojalakia sekä sosiaali- ja terveydenhuollon erityislainsäädäntöä. Tämän kokonaisuuden hallinta asettaa haasteita muun muassa ammattihenkilöiden kouluttamiselle.

2. luku Käsittelyn oikeusperuste eräissä tapauksissa

Yleiset kommentit käsittelyn lainmukaisuutta koskevasta 3 §:stä

Sosiaali- ja terveysministeriön kannalta olisi tärkeää, että määriteltäisiin kansallisesti, mitä tarkoittavat käsitteet yleinen etu sekä tärkeä yleinen etu. Tätä määrittelyä voitaisiin kehittää hallituksen esityksen perusteluissa. Työryhmän tulisi ainakin antaa suuntaviivoja, mitä kansallisesti tarkoitetaan yleisellä edulla, vaikka sitä ei hallituksen esityksessä määriteltäisi. Muussa tapauksessa on riskinä, että eri hallinnonalat alkavat tulkita näitä käsitteitä eri tavoin.

Jos mahdollista, voitaisiin suorittaa oikeusvertailu siitä, miten (muutamissa) muissa Euroopan maissa yleisen edun käsitettä on tulkittu. Sosiaali- ja terveydenhuollon kannalta tärkeä yleinen etu voisi liittyä henkeen ja terveyteen. Esimerkiksi voitaisiin arvioida sitä, miten laajalle joukolle yleisen edun pitää kohdentua. Esimerkiksi tietyt perinnölliset sairaudet voivat kohdistua vain pieneen väestöryhmään, mutta aiheuttaa paljon ongelmia kyseiselle väestöryhmälle tai johtaa jopa kuolemaan. Voidaanko esim. näiden, rajattuun ryhmään kohdistuvien sairauksien tutkimuksen katsoa olevan yleisen edun mukaista? Vastaavia esimerkkejä, jotka kohdistuvat vain pieneen väestönosaan, on myös muillakin hallinnonaloilla.

Yleiset kommentit erityisiä henkilöitä koskevasta 5 §:stä ja rikostuomioita ja rikkomuksia koskevasta 6 §:stä

Ehdotetulla tietosuojalalla kumottaisiin voimassa oleva henkilötietolaki. Henkilötietolaissa sosiaalihuollon tiedot on säädetty arkaluonteiseksi, mutta ne eivät tietosuojalain 9 artiklassa kuulu enää arkaluonteisiin tietoihin. STM:n näkemyksen mukaan olisi tarkemmin analysoitava, mitä tämä muutos tarkoittaa käytännössä sosiaalihuollon tietojen käsittelylle.

Lisäksi henkilötietolain 12 §:ssä on säädetty useita poikkeuksia arkaluonteisten tietojen käsittelylle. Näitä poikkeuksia ei ole otettu samassa laajuudessa tietosuojalakiin. Tästä aiheutuvia vaikutuksia ei ole analysoitu työryhmän mietinnössä. Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalla erityisen merkittävää on, että henkilötietolain 12 §:n 5 (rekisterinpitäjän lakisääteinen tehtävä), 10 (terveydenhuollon toimintayksikön ja terveydenhuollon ammattihenkilön oikeus käsitellä rekisteröidyn hoidon kannalta välttämättömiä tietoja) ja 12 (sosiaalihuollon viranomaisen, etuuksia myöntävän viranomaisen ja laitoksen sekä sosiaalipalvelujen tuottajan oikeus käsitellä huollon kannalta välttämättömiä tietoja) kohtia ei ole otettu tietosuojalakiin.

Sosiaali- ja terveysministeriö katsoo, että tietosuojalain asetukset lisäävät tietosuojalakiin käsittelyperuste vähintäänkin sosiaali- ja terveydenhuollon toiminnassa tapahtuvalle erityisiin tietoryhmiin kuuluvien henkilötietojen käsittelylle. Tietosuojalain 9 artiklassa sääntelyn tasoa ei rajoiteta erityislakiin, vaan käytetään käsitettä ”unionin oikeus tai jäsenvaltion lainsäädäntö”. Näin ollen myös yleislaki voisi täyttää asetuksessa asetetut edellytykset, kunhan muut reunaehdot huomioidaan ja säädetään asianmukaisista suojatoimista. Lisäksi tietosuojalain asetuksessa tietojen käsittelylle sosiaali- ja terveydenhuollon toiminnassa on STM:n näkemyksen mukaan vähintäänkin yhtä vahvat perusteet kuin tietosuojalain ehdotetulle vakuutuslaitosten toiminnassa tapahtuvalle tietojen käsittelylle, koska niihin on rakennettu käsittelyperusteet sisään tietosuojalain asetukseen. Mm. 9 artiklan 2 kohdan b alakohta luo oikeuden tietojen käsittelylle sosiaalihuollossa ja h alakohta vastaavan käsittelyperusteen terveydenhuollossa.

Henkilötietolaissa tietojen käsittely on rajattu 10 ja 12 kohdassa tarkoituksen kannalta ”välttämättömiin” tietoihin, mitä voidaan pitää suhteellisuusperiaatteen mukaisena. Vastaava muotoilu voitaisiin edelleen säilyttää. Lisäksi STM:n hallinnonalalla on vakuutuslaitosten toimintaa vastaavasti paljon erityislainsäädäntöä, jossa sosiaali- ja terveydenhuollon ja ammattihenkilöiden toiminnasta säädetään yksityiskohtaisesti. Ammattihenkilöitä sitoo lakisääteinen salassapitovelvollisuus.

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalla ei ole sellaista yleislakia, johon henkilötietolain vastavat säännökset voitaisiin helposti lisätä. Näistä näkökulmista johtuen STM katsoo, että henkilötietolain vastavat säännökset tulisi säilyttää tietosuojalain.

Uusi tietosuojalaki sisältää säännöksen vakuutuslaitosten oikeudesta käsitellä erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja vastuunsa selvittämiseksi (5 §) ja säännöksen vakuutuslaitosten oikeudesta käsitellä rikostuomioihin ja rikkomuksiin liittyviä tietoja vastuun selvittämiseksi (6 §). Sosiaali- ja terveysminis-

teriö pitää ehdotettuja säännöksiä tarpeellisina, sillä yleisestä tietosuojasetuksesta ei seuraa vakuutuslaitoksille suoraan oikeutta käsitellä asetuksen 9 artiklassa tarkoitettuja eräitä erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja tai 10 artiklassa tarkoitettuja rikostuomioihin ja rikkomuksiin liittyviä tietoja. Henkilötietolain 12 §:n 11 kohdassa on vastaavat säännökset edellä mainittujen tietojen käsittelystä vakuutuslaitoksissa, ja on välttämätöntä, että vakuutuslaitokset voivat vastaisuudessa käsitellä tällaisia tietoja. Yksityiskohtaisissa perusteluissa olisi hyvä tuoda selkeästi ilmi, että nykytila on tarkoitus säilyttää.

Tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamiseen lapselle sovellettavan ikärajan tulisi olla

- ☐ 13 vuotta
- ☐ 14 vuotta
- ☐ 15 vuotta
- ☐ 16 vuotta

Perustelut:

STM huomauttaa, että toivottavaa olisi, että voisi asettaa eri ikärajoja erilaisiin tietoyhteiskunnan palveluihin. Esim. on eri asia, minkä ikäisenä lapsi liittyy sosiaalisen median palveluihin, kuten Instagramiin kuin saako lapsi käyttää sähköisiä sote-palveluita (esim. sähköinen terveydenhoitajan vastaanotto). Jälkimmäisessä tilanteessa voitaisiin esim. ajatella, että terveydenhoitaja tapaisi lapsen ensin kasvotusten, jotta pystyisi arvioimaan, onko hän kypsä käyttämään terveydenhuollon etäpalveluita ja lapsi saisi sen jälkeen oikeuden käyttää näitä palveluita. Tietyn ikärajan asettaminen lasten käyttämiin palveluihin on ylipäänsä vaikeaa, koska sen pitäisi riippua lapsen iän lisäksi myös tämän kehitystasosta. STM toteaa, että olisi ollut toivottavaa, että asetuksen 8 artiklaa tulisi-kin arvioida lapsen oikeuksien sopimuksen valossa ja tulkita sitä sen mukaisesti.

3. luku valvontaviranomainen

Yleiset kommentit suullista käsittelyä seuraamuslautakunnasta koskevasta 16 §:stä

Muut yleiset kommentit valvontaviranomaista koskevasta 3 luvusta

STM:n hallinnonalalla on henkilötietojen valvontaan liittyviä säännöksiä. Tästä johtuen pitäisi selkeyttää valvontaviranomaisten välinen työnjako. Pitäisikö kaikki tietosuojaan liittyvät kysymykset ohjata tietosuojaviranomaiselle? Perustettavalle tietosuojavirastolle tulee taata riittävät resurssit.

4.luku Oikeusturva ja seuraamukset

Yleiset kommentit käsittelyn viivästyttämisestä koskevasta 23 §:stä

Tulisiko yleisen tietosuojasetuksen 83 artiklan mukaisia hallinnollisia sakkoja voida kohdistaa myös viranomaisiin ja julkishallinnon elimiin?

Kyllä

 kyllä, mutta sakkojen enimmäismäärää tulisi madaltaa viranomaisten ja julkishallinnon elinten osalta

 ei

Perustelut

Sosiaali- ja terveysministeriössä on kysytty eri osastojen näkemyksiä hallinnollisten sakkojen kohdistamisen osalta.

Hyvinvointi ja palveluosastolla on katsottu, että julkista ja yksityistä sektoria ei voida sanktioida eri tavalla tai eri perusteilla. Tätä näkökantaa on perusteltu sillä, että terveystiedot ovat arkaluonteisia tietosuojasetuksen 9 artiklan mukaisia erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja ja sekä sosiaali- että terveystiedot ovat julkisuuslain mukaan salassa pidettäviä tietoja. Nämä ovat tietoja, joita erityisesti julkiset sosiaali- ja terveydenhuollon organisaatiot käsittelevät. Tällaisia sosiaali- ja terveydenhuollon arkaluonteisia, asiakasta koskevia tietoja käsitellään suuria määriä ja on myös sen vuoksi tärkeää, että henkilötietojen käsittely on kaikin puolin kunnossa. Asiakkaan on myös voitava luottaa siihen, että hänen sosiaali- ja terveystietojaan käsitellään lain mukaisesti.

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen myötä julkisia sosiaali- ja terveyspalveluita tuottavat enenevässä määrin myös yksityisen sektorin toimijat. On tärkeää, että säännöt ovat samat eri toimijoille, jotka käytännössä tuottavat samoja palveluita asiakkaalle ja toimivat samoissa asiakkailla suunnatuissa palvelukokonaisuuksissa.

Toisaalta sosiaali- ja terveysministeriön työsuojeluosaston näkemyksen mukaan seuraamusjärjestelmä viranomaisten ja julkishallinnon elinten osalta tulisi säilyttää ennallaan. Hallinnollista sakkoa ei tulisi kohdistaa julkishallintoon.

5 luku. Tietojenkäsittelyn erityistilanteet

Yleiset kommentit henkilötietojen käsittelyä journalistisia, akateemisen, taiteellisen tai kirjallisen ilmaisun tarkoituksia varten koskevasta 27 §:stä

Yleiset kommentit tieteellisiä ja historiallisia tutkimustarkoituksia sekä tilastollisia tarkoituksia varten tapahtuvaa käsittelyä koskevasta poikkeuksista ja suoja-toimista

Esitettävän lain 31 ja 32 §:ssä säädettäisiin mm. tieteellistä tutkimusta koskevasta sääntelystä. 31 §:ssä säädetään EU-asetuksen 89 artiklan 2 kohdan sallimasta liikkumavarasta tehdä tarvittaessa poikkeuksia eräiden artiklojen tutkitavien oikeuksista koskevasta sääntelystä. Perusteluissa tuodaan esiin, että harkinnan poikkeusten soveltamisesta suorittaisi rekisterinpitäjä. On perusteltua, että lainsäädäntö sallii poikkeusmahdollisuudet. Kuitenkin esiin tulee se, täyttääkö valittu sääntelytapa perustuslain edellytyksiä, koska merkittävistä tutkitavien oikeuksiin kohdistuvista rajoituksista säädetään hyvin yleisellä tasolla. Huomio kiinnittyy myös standardiin ”tarvittaessa”, kun perusteluista saa taas kuvan, että perusteet rajoittamiselle olisivat tiukemmat. Mahdollisesti näitä seikkoja voitaisiin vielä pohtia jatkovalmistelussa

Perusteluissa olisi hyvä tuoda esiin, millaiseksi sääntelykokonaisuuden ennakoidaan kehittyvän - onko jopa tarkoitus, että tarvittaessa säädetään erityislain-

säädännöllä EU-asetuksen salliman liikkumavaran mukaisesti tarkemmista säännöksistä, voi onko tästä lähtökohtaisesti tarkoitus pidättäytyä.

Muut yleiset kommentit tietojenkäsittelyn erityistilanteita koskevasta 5 luvusta

Laki rikoslain 38 luvun 9 §:n ja 10 §:n 3 momentin muuttamisesta

Yleiset kommentit tietosuojarikosta koskevasta 9 §:stä

Muut kommentit

Kansliapäällikön sijainen,
osastopäällikkö

Kirsi Varhila

Erityisasiantuntija

Marja Penttilä

TIEDOKSI

STM HPO
STM OHO
STM SVO
STM TTO
STM kirjaamo

